

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті

ӘОЖ 374.02

Қолжазба құқығында

БЕКЖАНОВА БАХЫТЖАМАЛ ЖОРАБЕКҚЫЗЫ

**Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық
дайындығын қалыптастыру**

6D010300- Педагогика және психология

Философия докторы (PhD)
ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация

Ғылыми жетекші
п.ғ.д., профессор
Тұрғынбаева Б.А.
Шет елдік кеңесші
п.ғ.д., профессор
Мартишаускиене Э.

Қазақстан Республикасы
Алматы, 2014

МАЗМҰНЫ

НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР.....	3
АНЫҚТАМАЛАР.....	4
БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР.....	6
КІРІСПЕ.....	7
1 ЖОҒАРЫДАН КЕЙІНГІ БІЛІМ ЖАҒДАЙЫНДА МАМАНДАРДЫҢ АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ – ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	16
1.1 Болашақ педагогикалық мамандарды дайындау мәселесінің ғылыми теориялық еңбектерде талдануы.....	16
1.2 Акмеологиялық амал - магистрлер дайындаудың әдіснамалық негізі ретінде.....	29
1.3 Болашақ ғылыми-педагогикалық мамандардың акмеологиялық дайындығының мәні, мазмұны, құрылымы	40
2 ЖОҒАРЫДАН КЕЙІНГІ БІЛІМ ЖАҒДАЙЫНДА МАМАНДАРДЫҢ АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	59
2.1 Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандар дайындаудың қазіргі жағдайы мен стратегиялық бағыттары.....	59
2.2 Болашақ ғылыми - педагогикалық мамандарды дайындаудың акмеологиялық тұжырымдамасы.....	71
2.3 Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың құрылымдық- мазмұндық моделі.....	80
3 ЖОҒАРЫДАН КЕЙІНГІ БІЛІМ ЖАҒДАЙЫНДА МАМАНДАРДЫҢ АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ШАРТТАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ.....	92
3.1 Магистранттардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың шарттары.....	92
3.2 Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығының бастапқы диагностикасы	105
3.3 Зерттеу мәселесі бойынша жүргізілген қалыптастырушы эксперимент және оның нәтижелері.....	117
ҚОРЫТЫНДЫ.....	142
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ.....	145
ҚОСЫМШАЛАР.....	161

НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі нормативтік құжаттарға сілтемелер қолданылған:

Қазақстан Республикасының 2007 жылы 27 шілдеде № 319-III ҚРЗ бұйрығымен бекітілген «Білім туралы» заңы, Астана, Ақорда және 2011 жылғы 24 қазанында бұйрыққа толықтырулар мен өзгертулер енгізілген № 487-IV ҚРЗ, Астана, Ақорда.

Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 кадам. «Егемен Қазақстан» 10 шілде, 2012 ж.

ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 07.12.2010 ж., ҚР Президентінің № 1118 Жарлығы, Астана

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Жоғарыдан кейінгі білім. Магистратура. Негізгі ережелері. 23 тамыз, 2012 жыл. №1080 қаулысымен бекітілген.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі 2011 жылғы 20 сәуірдегі №152 бұйрығымен бекітілген «Кредиттік технологияны оқытудың оқу үрдісін ұйымдастыру ережелері».

Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары. ҚР Президентінің 2012.27.08. № 371 жарлығымен бекітілген.

Білім беру саласындағы уәкілетті органмен бекітілген жоғары кәсіптік білімнің білім беру бағдарламаларын іске асырушы ұйымдар қызметінің типтік ережелері. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 20 шілдедегі № 347 бұйрығы.

Білім беру саласындағы уәкілетті органмен бекітілген Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарына қабылдаудың типтік ережелері. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 20 шілдедегі № 347 бұйрығы.

Білім беру саласындағы уәкілетті органмен бекітілген кредиттік оқу технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру ережесі. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 31 шілдедегі № 365 бұйрығы.

АНЫҚТАМАЛАР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі терминдерге сәйкес анықтамалар қолданылған:

Акме – (грек тілінен аударғанда – шың, кемелдену кезеңі) – бұл жоғарғы нүкте, тұлғаның кемелденуі, оның жоғарғы жетістіктерге қол жеткізудегі кезеңі, оның барысында әр түрлі салалар бойынша тұлға жетілуінің көрініс беруі, оның қабілеттері мен даралығының барынша дамуы байқалады.

Акмеология - жаратылыстану, қоғамтану және гуманитарлық пәндер негізінде пайда болған ғылым, ол адамның жетілу кезеңіне дейінгі оның даму заңдылықтары мен феноменін зерттейді.

Акмеологиялық әдіс – акмеологиялық мәселелер мен міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік беретін тәсілдер мен әрекет ету амалдарының жиынтығы.

Акмеологиялық әсер ету– бұл гуманистік мазмұндағы кіріктірілген және мақсатқа бағытталған тұлғаға немесе топқа әсер ету.

Акмеологиялық білім – бұл ғылыми-әдіснамалық бағыттағы және үш компонентті құрылымнан тұратын арнайы кешенді білім.

Акмеологиялық заңдылықтар – тұлғаның және іс-әрекеттің кәсібилігіне қарай ұмтылудағы қатынастар мен басымдылықтардың тұрақты байланыстарының сипаттары.

Акмеологиялық зерттеу – акмеологияның жетекші қағидаларына негізделген, акмеологиялық мәселелер мен міндеттердің шешілуімен байланысты ғылыми зерттеу.

Акмеологиялық құзыреттілік – А.К. Маркова ұсынған категория, кәсібиліктің жүйесін және оның кәсіби жүргізілуінің саласын құрайтын таным компоненті.

Акмеологияның пәні - жетілген тұлғаның ілгері дамуына ықпал ететін және оның жоғары кәсіби жетістіктеріне себеп болатын заңдылықтарды, психологиялық және акмеологиялық тетіктер, шарттар мен факторларды сипаттайды.

Акмеологиялық амал - акмеологиялық мәселелер мен міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін, психологиялық-акмеологиялық қағидалар мен әдістер жиынтығын сипаттайтын базистік жалпылама акмеологиялық категория.

Акмеологиялық технология – гуманистік мазмұндағы тұлғалық-кәсіби дамуға бағытталған «психологиялық технология» ұғымына жақын категория. Акмеологиялық технологиялардағы басты әдіс – акмеологиялық әсер ету.

Акмеологиялық факторлар - қозғаушы күштер сипатындағы негізгі себептер, кәсібиліктің басты анықтаушылары (В.Г. Зазыкин).

Акмеологиялық шарттар – тұлғалық және іс-әрекеттің жоғары кәсібилігіне қол жеткізудің маңызды шарттары.

Тұлғаның кәсібилігі - бұл кәсіби маңызды және тұлғалық-іс-әрекеттік қасиеттерді дамытудың жоғары деңгейін бейнелейтін еңбек субъектісінің сапалық сипаты, ілгерушілік дамуға бағытталған креативтіліктің жоғары

деңгейі, түрткілер жүйесінің және құндылықтық бағдарлардың адекватты деңгейі.

Тұлғалық-кәсіби даму - бұл жоғары кәсіби жетістіктерге және өзін-өзі дамыту, кәсіби іс-әрекетінде және өзара әрекеттесулерде жүзеге асатын тұлғаның кәсібилігіне қарай бағдарланған оны қалыптастыру үдерісі (А.А.Деркач, В.М.Дьячков).

Шеберлік - иілгіш дағдылар мен шығармашылық көзқарас негізінде қол жеткізілген, белгілі бір саладағы кәсіби біліктердің жоғарғы деңгейі ретіндегі, тәжірибе арқылы жинақталған тұлғаның сапасын сипаттайтын, акмеология мен еңбек психологиясына жататын категория.

Іс-әрекет кәсібилігі – жоғары кәсіби біліктілікті және құзыреттілікті, сонымен бірге шығармашылық шешімдерге, қазіргі алгоритмдер мен кәсіби міндеттердің шешілу тәсілдеріне негізделген тиімді кәсіби дағдалар мен біліктерді, бейнелейтін жоғары тұрақты өнімді іс-әрекетті жүзеге асыруға мүмкіндік беретін еңбек субъектісінің сапалық сипаты (А.А.Деркач, В.Г.Зазыкин).

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

ҚР - Қазақстан Республикасы
ЖОО - Жоғары оқу орны
ҚР МЖМББС – Қазақстан Республикасы мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты
БДТІ - «бірлескен-диалогтік танымдық іс-әрекет»
ЗІ – зерттеушілік іс-әрекет
МҒЗЖ – магистранттардың ғылыми –зерттеу жұмысы
КЕ- кешенді емтихан
МД – магистрлік диссертация
МК – міндетті компонент
ТК – таңдау компоненті
АҚШ – Америка құрама штаттары
PhD – философия докторы
ҚазҰПУ – Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті
ҚМУ – Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті
СМУ – Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

КІРІСПЕ

Зерттеудің көкейкестілігі.

Еліміздің әлемдік біртұтас білім кеңістігіне ену жағдайында мамандар дайындау сапасын арттыру бүгінгі күні білім беру жүйесінің ең маңызды міндеттерінің бірі. Қоғамдағы үдемелі өзгерістер педагогикалық білім беру жүйесінде болашақ педагог мамандарда жаңа кәсіби ойлауды қалыптастыруды көздейді. Заманауи қоғам бәсекеге қабілетті, шығармашыл, жаңа өзгермелі жағдайларға тез бейімделуге дайын, өзін-өзі дамытатын, өз бетінше шешім қабылдай білетін азаматтарды тәрбиелеуге қабілетті, кәсібилігі жоғары педагог мамандарды қажет етеді. Осы қоғамдық сұранысқа сәйкес лайықты маман дайындауда ең бастысы олардың кәсіби шыңдалуына басымдық берілуде.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан - 2050» стратегиясында «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек», - деп, білім саласының алдына зор міндет жүктелген болатын [1]. Ал «Қазақстан әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты бағдарламалық сөзіндегі 13-ші қадамында Елбасы Білім және ғылым министрлігіне орта, техникалық және кәсіптік, жоғары оқу және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру орындарында «Акмеология, жеке және әлеуметтік табыс негіздері» атты оқу курсы енгізу жөнінде тапсырма бергенді [2].

Осыған орай, кәсіби әрекетте және өмірдің басқа да салаларында табыс биігіне жетуді мақсат ететін тұлғаны дамыту, бәсекеге қабілетті сапалы адам капиталын құруды қамтамасыз ету Қазақстан Республикасының жоғарыдан кейінгі білім беру жүйесі алдындағы аса жауапты міндеттер болып табылады.

Қойылған міндеттерді шешудің құқықтық негіздерін Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңы [3], Қазақстан Республикасында білімді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы [4], Қазақстан Республикасы жоғарғы педагогикалық білім беру тұжырымдамасы [5], Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттар [6] және басқа мемлекеттік нормативтік құжаттар мен Елбасының жыл сайын Қазақстан халқына Жолдау ретінде ұсынатын стратегиялық бағдарламалары құрайды.

Болашақ мамандарды дайындау білім алушыларды кәсіби білімді меңгеру, еңбек жағдайында қарым-қатынас жасау, ғылыми әдебиеттермен жұмыс істеу, кәсіптік міндеттерді тиімді шешу біліктерімен қаруландыру мәселелерін шешу болып табылады. Осыған орай, магистратура жағдайында болашақ маманды жоғары шеберлік деңгейде қызмет етуге дайындау ерекше қоғамдық мәнге ие, өйткені олардың білімі кәсіби құзырлықпен тікелей байланысты.

Қазіргі педагогикалық білім беруде болашақ мамандардың кәсіпке деген мотивациясын күшейту, олардың шығармашылық әлеуетін жетілдіру, тұлғаның шығармашылық әрекетке дайын болуын қалыптастыру арқылы кәсіби іс-әрекетте жетістікке қол жеткізу үшін жеке мүмкіншіліктерін анықтау мен пайдалануды қамтамасыз ету алдыңғы орынға шығарылады. Магистратурада

білім алушыларды өзінің таңдап алған болашақ мамандығына деген сүйіспеншілігін арттырып, тек қана педагогикалық іс-әрекет негіздерін игеріп қана қоймай, кәсіптік шеберліктің шыңына жетуге бағдарлануы жас маманның акмеологиялық дайындығының қалыптасуына мүмкіндік береді.

Бұл ретте интегративті-кешенді ғылым ретіндегі акмеологияның алар орны ерекше. «Акме» ұғымы кәсібиліктің шыңына шығу сол арқылы өмірде табыстарға жету, шығармашылық әлеуеттің дамуы мен адамның шығармашылық әрекет жағдайында ұзақ болуымен түсіндіріледі. Маманның кәсіби тұрғыдағы жетілуі және оның шыңына жетуі оның кенеттен әрі бірден қалыптаса салмайтын полифункционалды жағдайы. Оған индивидтің алдыңғы сатыда алған білімдері мен жинаған тәжірибелері «жұмыс жасайды». Тек солар ғана маманның қандай тұлғалық бағдарлары мен кәсіби қабілеттері, қаншалықты білім қоры мен білік, дағдылары оны жасампаз субъект деңгейіне жетелейтінін көрсетеді.

Педагогика және психология ғылымдарында болашақ мамандар дайындау мәселесіне дәстүрлі түрде көңіл бөлініп келеді. Өткен ғасырдың орта тұсынан басталған осы бағыттағы үрдіс нәтижесінде қазіргі кезде бұл мәселені көтеріп, оның түрлі астарларын терең зерттеуге қажетті ғылыми қор бар деп есептеуге болады.

Белгілі ғалымдар (С.И.Архангельский [7], А.А.Вербицкий [8], В.А.Сластенин [9] т.б.) студенттердің кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру мәселесін және олардың өзін-өзі әрі қарай үздіксіз білім алу арқылы дамытуын жоғары оқу орындарындағы оқу-тәрбие үрдісінің заңдылықтарын ескеру мен студенттерді оқытуды технологияландыру, маманның іс-әрекет моделін құрылымдау арқылы қарастырады.

Сонымен қатар (В.И.Андреев [10], Ю.К.Бабанский [11], Н.В.Кузьмина [12], В.В.Сериков [13], т.б.), маманды кәсіби даярлау үдерісінің психологиялық-педагогикалық негіздеріне, мамандықтың мәніне, өзіндік ерекшеліктері мен функцияларына тоқталады. Оның құрылымын негіздей отырып, маманның іс-әрекетінің кәсіби бағдарын, студенттердің шығармашылық және өздігінен дербес білімін жетілдіруге байланысты ғылыми-әдістемелік бағдар ұсынады.

Отандық ғалымдар Н.Д. Хмель [14], А.А.Бейсенбаева [15], С.Т.Каргин [16], А.Қ.Рысбаева [17], Қ.К.Жампейісова [18] болашақ мамандарды дайындаудағы біртұтас педагогикалық үрдістің теориясы мен практикасы мәселесінің әртүрлі аспектілерін зерттеу нысанына алған.

Білім беру мұратына сәйкес педагог мамандарды даярлау тәжірибесі Г.Қ.Ахметова [19], педагогтердің зерттеу мәдениетін қалыптастыру З.А.Исаева [20], болашақ мамандардың креативтілігін қалыптастыру Б.А.Оспанова [21], А.С.Швайковский [22], Қ.М.Нағымжанова [23] студенттің креативтігін қалыптастыру мақсатында инновациялық технологияларды пайдалану Г.Қ.Нұрғалиева [24], жоғары мектеп дидактикасының дамуы Т.С.Сабыров [25], Е.Ө.Жұматаева [26], жоғары оқу орнындағы оқыту мәселелерін Болон үдерісі талаптарына сай басқару Н.А.Асанов [27], С.Ә.Әбдіманапов [28] еңбектерінде

зерделенген. Болашақ мамандардың кәсіби даярлығын білімдік үрдісте ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы қалыптастыру саласында орындалған ғылыми еңбектер қатарына болашақ мамандардың ақпараттық және зерттеу мәдениетін қалыптастыру (Е.Ы.Бидайбеков [29], Р.Ч.Бектұрғанова [30], К.М.Беркімбаев т.б.) [31] және т.б. жатады.

Болашақ мамандардың кәсіби даярлығын жетілдіру жолдары туралы М.А.Кұдайкұлов [32], Б.Кенжебеков [33], Ш.Т. Таубаева [34], Е.Ш. Қозыбаев [35] және т.б. ғалымдардың еңбектерінің біздің жұмысымыз үшін маңызы жоғары болды.

Педагогикалық білім беру мазмұны, болашақ педагог-мамандарды кәсіби әрекетке даярлаудың қырлары, педагогтардың кәсіби қабілеттерін қалыптастыру, мұғалімдерді даярлаудың тарихына арналған зерттеулерді Қ.Б. Сейталиев [36], Р.К. Бекмағамбетова [37], А.Д. Қайдарова [38]) және т.б. жүргізген.

Педагогтардың кәсіби дарындылығын дамыту мәселесіне Л.М. Нәрікбаева [39], ал болашақ маманның біліктілігін, шығармашылық әлеуетін дамыту Б.А. Тұрғынбаева [40], магистрлерді дайындауда зерттеушілік іс-әрекеттің рөліне Б.Ш.Баймұхамбетованың [41-44] зерттеу жұмыстары арналған.

Дегенмен болашақ маманның акмеологиялық дайындығын қалыптастыру категориясы педагогика ғылымында жеткілікті дәрежеде жарық көрмегендігі қазіргі жоғарғы және одан кейінгі деңгейлерде шығармашыл оқытушы үлгілерін қалыптастыруға жаңа талаптарға сәйкес келетіндей мүмкіндік бермейді. Сондықтан мәселені түбегейлі жанаша қарау қажеттігі туындайды.

Зерттеу барысында зерделенген әдебиеттерде ЖОО болашақ мамандарды кәсіби әрекетке дайындау үрдісін **акмеологиялық парадигма** талаптарына сай қайта қарау, оның теориясы мен ғылыми-әдістемелік негіздерін жаңарту мәселесі арнайы зерттелмегендігі анықталды. Мамандар дайындаудың практикасы магистратурада әртүрлі пәндер бойынша беріліп жатқан білімнің бір-бірімен байланысының аздығынан маманның жоғары кәсібилік пен «акме» деңгейде еңбек етуге дайын болуын қалыптастыруға әлеуеті жеткіліксіз екендігін байқатты. Бұл жағдай:

- ЖОО болашақ ғылыми - педагогикалық мамандарды акмеологиялық тұрғыда дайындауға деген қоғамдық сұраныс пен оған негіз болатын тұжырымдамалық тұғыр мен тиімді жолдарының айқындалмауы арасындағы;

- жоғарыдан кейінгі білім деңгейінде мамандар дайындаудың мазмұны мен білім алушылардың оқу әрекетінің негізінен өткен әлеуметтік тәжірибеге сүйенуі мен оларды болашақ кәсіби әрекетке, белгісіз жағдайлар мен педагогикалық шығармашылыққа дайындау арасындағы;

- болашақ мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың сапасын көтерудің объективті қажеттілігі мен осындай мүмкіндіктің жүзеге асуын қамтамасыз ететін тиімді шарттардың ғылыми негізделмеуінің арасындағы **қарама-қайшылықтардың** бар екендігін көрсетеді.

Осындай қарама-қайшылықтар магистранттарды болашақта «акме»

деңгейге жеткізетін жоғары кәсібилік тұрғыдағы дайындығын жетілдірудің теориялық және тәжірибелік негіздерін айқындау мәселесін туындатып, зерттеудің тақырыбын «**Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастыру**» деп таңдауымызға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты: жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастыруды теориялық тұрғыдан негіздеу, оның тиімділігін арттыратын тұжырымдамасын, моделін, шарттарын айқындау, тәжірибеден өткізу.

Зерттеу нысаны: жоғарыдан кейінгі білім беру сатысында мамандар дайындау үдерісі.

Зерттеу пәні: болашақ мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастыру.

Зерттеудің ғылыми болжамы: егер магистратура жағдайында инновациялық қоғам талаптарына сәйкес мамандар дайындаудың тұжырымдамасы мен моделі жасалып, оқыту мазмұны шығармашылықты дамытуға бағытталса, білім алушылардың кәсібиліктің жоғары деңгейінде еңбек етуге қажетті сапаларын жетілдіруді тиімді ететін шарттар жүзеге асырылса, **онда** болашақ мамандардың акмеологиялық дайындығының қалыптасуы нәтижелі болады, **өйткені** бұл жағдайда педагогикалық ортаның әлеуетінің мейлінше толық пайдаланылуы мүмкін болады.

Зерттеудің міндеттері

1. Болашақ мамандарды дайындаудың теориялық-әдіснамалық негіздерін айқындап, «акмеологиялық дайындық» ұғымының мәнін ашу.

2. Жоғарыдан кейінгі басқышта мамандарды дайындаудың қазіргі жағдайына талдау жасап, оны акмеологиялық тұрғыда жетілдірудің стратегиялық бағыттарын анықтау.

3. Болашақ мамандардың жоғарыдан кейінгі білім сатысында акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың тұжырымдамасын жасау.

4. Магистранттардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін дайындап негіздеу.

5. Магистратурада мамандардың акмеологиялық дайындығын нәтижелі ететін психологиялық-педагогикалық шарттарын анықтап, сынақтан өткізу.

Зерттеу жұмысының жетекші идеясы – жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесіндегі мамандардың дайындығын акмеологиялық деңгейге жеткізу болашақ педагогикалық мамандардың кәсіби іс-әрекетке даярлығының ғана емес, жалпы білім сапасын арттыруға септігін тигізеді.

Зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздерін шығармашылықтың мәні, педагогикалық шығармашылық жайлы философиялық, психологиялық, педагогикалық еңбектер, диалектикалық таным теориясы, жеке тұлғаның дамуы мен әрекет теориясы, тұтас педагогикалық үрдіс теориясы, үздіксіз білім және кәсіби педагогикалық білім, тұлғаның шығармашылықпен өзін-өзі дамытуы жайлы теориялар құрайды.

Зерттеу көздері: акмеологиялық білім мен шығармашылық жайлы

философтардың, психологтардың, педагогтардың, әдіскерлердің еңбектері, Қазақстан Республикасы үкіметінің ресми материалдары (Заңдар мен бағдарламалар), Білім және ғылым министрлігінің нормативті құжаттары (тұжырымдамалар, бағдарламалар, стандарттар, оқулықтар, оқу құралдары және т.б.), ғылыми-педагогикалық мерзімді басылымдар, диссертанттың педагогикалық тәжірибесі.

Зерттеудің негізгі кезеңдері

Бірінші кезеңде (2011-2012 жж.) зерттеу мәселесі айқындалып, ғылыми аппараты құрылды, тақырып бойынша материалдар жиналды. Эксперимент жұмысының жоспары, бағдарламасы жасалды. Оқу-әдістемелік материалдар сұрыпталды. Оқу орындарының педагогика магистрлерін дайындауға жасалған құжаттар зерделенді.

Екінші кезеңде (2012-2013 жж.) айқындау эксперименті барысында магистранттардың алғашқы білім деңгейлері тексерілді (тест, сауалнама жүргізіліп, тапсырмалар берілді және т.б.), нәтижесі қорытындыланды, қалыптастыру эксперименті жүргізілді, теориялық материалдар жүйеге келтірілді.

Үшінші кезеңде (2013-2014 жж.) қалыптастыру эксперименті жалғасын тапты, зерттеу нәтижелері сұрыпталып, өңделді. Диссертация талап бойынша рәсімделді, әдебиеттер жүйеленді.

Зерттеу әдістері

- теориялық (зерттеу мәселесі бойынша философиялық, әлеуметтанушылық, психологиялық, педагогикалық ғылыми әдебиеттерге теориялық-әдіснамалық, логикалық тұрғыда талдау жасау; зерттеудің ғылыми болжамын нобайлау, модельдеу, тұжырымдау);

- эмпирикалық (бақылау, әңгімелесу, сауалнама жүргізу, сұрау, тестілеу, өзіндік талдау, нақты педагогикалық жағдаяттарды талдау және шешу, магистранттардың конкурстық материалдарын, өзіндік және шығармашылық тапсырмаларын талдау, педагогикалық эксперимент).

- зерттеу барысында алынған мәліметтерді математикалық және статистикалық тұрғыда өңдеу.

Зерттеу базасы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Магистратура және PhD докторантура институты, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті. Педагогикалық эксперимент жұмысына қатысқан магистранттардың жалпы саны – 298.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы және теориялық мәні

1.Болашақ мамандар дайындау мәселесінің теориялық-әдіснамалық негіздері айқындалып, «акмеологиялық дайындық» ұғымының мәні ашылды.

2. Жоғарыдан кейінгі басқышта мамандарды дайындаудың қазіргі жағдайына талдау жасалып, оны акмеологиялық тұрғыда жетілдірудің стратегиялық бағыттары анықталды.

3.Болашақ мамандардың жоғарыдан кейінгі білім сатысында акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың тұжырымдамасы жасалды.

4.Магистранттардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың

құрылымдық-мазмұндық моделі дайындалды.

5. Магистратура жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың шарттары айқындалып, зерттеліп отырған сапаны қалыптастыруға негіз болатын «Педагогикалық акмеология» атты элективті курс бағдарламасы дайындалып тәжірибеден өтті.

Зерттеудің практикалық мәні Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында магистранттардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың моделін, тұжырымдамасын, таңдау курсы, акме-тренингтер мен технологиялар, қолдану бағытындағы педагогикалық эксперимент жасалынып, нәтижелері қорытындыланды. Соның негізінде ғылыми негізделген ұсыныстар әзірленді.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер жоғарыдан кейінгі білім беру үдерісін жанартуда, біліктілікті арттыру жүйесінде пайдалануға болатындығымен сипатталады.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар

- Мамандардың акмеологиялық дайындығының теориялық-әдіснамалық негіздері тұлғаның дайындығы феномені туралы қалыптасқан тұлға мен іс-әрекет кәсібилігінің құрамдас бөлігі, тұлғаның ішкі белсенділігінің біртұтас көрінісі ретіндегі қарастыратын психологиялық-педагогикалық теориялар жүйесі;

- Болашақ мамандардың «акмеологиялық дайындығы» олардың ғылыми және педагогикалық жұмыстарды жоғары өнімділікпен атқаруға мүмкіндік беретін педагогикалық шығармашылық кәсібилік, шеберлік жайлы акмеологиялық білімдерін, өз мамандығына оң көзқарасы мен жетістікке жетуге деген тұрақты талпынысын, кәсіби мәнді сапалары мен эмоционалдық еріктік аймақтарын кіріктіретін тұлғаның интегративті сипаттамасы;

- Акмеологиялық тұжырымдама зерттеушінің болашақ жоғары оқу орнының оқытушысының кәсіби іс-әрекетті жоғары жетістікпен жүзеге асыруға қажетті субъективті (жасай аламын) және объективті (жасай алады) дайындығын қамтамасыз етуді ұйымдастыруға байланысты авторлық көзқарас жүйесі, байламы;

- Магистранттардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі жоғары оқу орнының болашақ оқытушысын ғылыми педагогикалық әрекеттерінің дайындығын қамтамасыз ететін ұстанымдарды, компоненттерді, құралдары мен формаларды ашып көрсететін әдіснамалық, теориялық және әдістемелік сипаттағы негізгі қағидалар жиынтығынан түзілген құрылым.

- Магистратура жағдайында мамандарды акмеологиялық тұрғыда дайындау: жоғарыдан кейінгі білім беру үдерісі мазмұнының акмеологиялық дайындықты қалыптастыруға бағыттылығы; магистранттардың акме-дайындығын тиімді ететін тренингтер мен белсенді әдістер қолдану; магистранттың шығармашылық іс-әрекеттегі субъектілігін дамыту; магистранттардың акме-дайындығына әсер ететін педагогикалық ортаны жасау сияқты шарттар жиынтығымен қамтамасыз етіледі.

Зерттеу нәтижелерінің сенімділігі, мақұлдануы, тәжірибеге ендірілуі – зерттеу мақсатына сәйкес кешенді әдіс-тәсілдердің қолданылуымен, магистранттың өзіндік танымдық іс-әрекетінің қалыптасуына арналған философиялық, психологиялық, педагогикалық еңбектердегі қағидалардың басшылыққа алынуымен; тәжірибелік эксперимент жұмыстарының нәтижелерін өңдеумен және алынған деректерді талдау қорытындысымен қамтамасыз етіледі.

Диссертацияның құрылымы. Диссертация үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшалардан тұрады.

Кіріспе бөлімінде зерттеудің ғылыми аппараты, тақырыптың көкейкестілігі, зерттеу жұмысының мақсаты, объектісі, нысаны, ғылыми болжамы мен міндеттері, әдіснамалық негізі, жетекші идеясы, зерттеу әдістері мен кезеңдері, ғылыми жаңалығы, практикалық маңыздылығы, қорғауға ұсынылатын қағидалары, зерттеу нәтижесінің дәлелділігі, оның мақұлдануы, тәжірибеге енгізілуі баяндалады.

«Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандарды акмеологиялық дайындаудың теориялық-әдіснамалық негіздері» деп аталатын бірінші бөлімде мамандар дайындау мәселесінің отандық және шетелдік зерттеулерінде талдануы, сонымен бірге магистрлер дайындаудың әдіснамалық негізі ретінде акмеологиялық амал сипатталып, «акмеологиялық дайындық» ұғымының мәні ашылады, құрылымы анықталады.

«Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың тұжырымдамалық негіздері» атты екінші бөлімде жоғарыдан кейінгі білімде мамандар дайындаудың қазіргі жағдайы, болашақ мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың тұжырымдамасы, құрылымдық-мазмұндық моделіне сипаттама беріледі.

«Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандар дайындаудың психологиялық педагогикалық шарттары және оларды жүзеге асыру» атты үшінші бөлімде болашақ мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың психологиялық педагогикалық шарттары мен зерттеу мәселесі бойынша жүргізілген тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар мен олардың қорытындылары келтіріледі.

Қорытындыда зерттеу нәтижелері бойынша алынған тұжырымдар сипатталады.

Қосымшада жұмысқа еңбеген, зерттеу барысында пайдаланылған диагностикалық материалдар беріледі.

Зерттеу нәтижелерін апробациялау және енгізу. Зерттеу жұмысының негізгі қағидалары мен нәтижелері Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Магистратура және PhD докторантура институтының Педагогикалық мамандықтар кафедрасы отырыстарында, халықаралық, республикалық ғылыми конференцияларда талқыланды.

Зерттеу нәтижесін сынақтан өткізу және ендіру: Зерттеу барысында отандық және шетелдік басылымдарда ғылыми мақалалар жарық көрді.

1. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім жағдайында мамандардың кәсіби

құзыреттілігін қалыптастыру ерекшеліктері // Қазақстан мектебі. – 2012. - №1(2). – Б. 114-118.

2. Психология ғылымында шығармашылықты зерттеу мәселелері// Хабаршы. Психология сериясы. - Абай атындағы ҚазҰПУ. – 2012.- №3(32).- Б.66-71.

3. Педагогикалық акмеология – әлеуметтік педагогикалық мәселе ретінде// Хабаршы. Педагогика сериясы. - Абай атындағы ҚазҰПУ. – 2013.- №1 (37).- Б.69-72.

4. Жоғарыдан кейінгі білімде болашақ мамандар даярлаудағы акмеологиялық тұғыр// Хабаршы. Педагогика сериясы. - Абай атындағы ҚазҰПУ. – 2013.- №2(38).- Б.69-74.

5. Магистратура мамандарын дайындаудың акмеологиялық технологиясының жобалануы // Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының хабаршысы. №4 (шілде-тамыз),2013. Б.82-88.

6. Жоғары оқу орнынан кейінгі білімде мамандар дайындаудың құрылымдық-мазмұндық моделі // Хабаршы. Психология сериясы. - Абай атындағы ҚазҰПУ. – 2014.- №1(38).- Б.273-282.

7. Әлеуметтену өрісінде тұлғаның психологиялық ерекшеліктері // Қазіргі кезеңдегі Қазақстанның инновациялық саясатының басымдық бағыттары мен технологиялары атты халықаралық ғылыми - тәжірибелік конференция. - Абай атындағы ҚазҰПУ, 27 наурыз, 2012. - Б. 71-76.

8. Тұлғаның кәсіби дамуының акмеологиялық ерекшеліктері // Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жағдайындағы ғылыми - педагогикалық әлеуетті дайындаудың өзекті мәселелері атты халықаралық ғылыми - тәжірибелік конференция. - Абай атындағы ҚазҰПУ, 28 қараша, 2012. - Б. 244-248.

9. Жеке тұлғаның дамуын зерттеудің акмеологиялық тұғыры // Конференция «Магистранттар мен PhD докторанттарды кәсіби даярлауда акмеологиялық амалды іске асырудағы психологиялық-педагогикалық шарттары». Алматы., 4 ақпан 2013ж. Б.112-119.

10. Акмеологические аспекты психолого-педагогической подготовки будущих специалистов // «Образование и наука без границ» международная научно-практическая конференция. 07-15 декабря,2011. Польша.Том 18.Педагогические науки. С.43-46.

11. Акмеологические аспекты профессионального самосовершенствования субъектов образовательного процесса // VIII Международной научно-практической конференции «ACHIEVEMENT OF SCHOOL – 2012» 17-25 November,2012.Том 15. Педагогические науки. С.23-28.Место издания: Бял ГРАД-БГ (г.София, Болгария)

12. Магистратура жағдайында педагогикалық кадрлар дайындаудың акмеологиялық астарлары // «Жаһандану әлеміндегі адамның денсаулық психологиясы» атты халықаралық ғылыми конференциясы; Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қаласы. 25-26 сәуір, 2013 жыл. Б.254-259.

13. Исторический обзор этапов становления акмеологии как

самостоятельной науки // «Білім әлеуметтануы» екінші халықаралық симпозиум; 16-17 мамыр, 2013 жыл. Б.552-557.

14. Жоғарыдан кейінгі білім беру жағдайында мамандар дайындаудың шет елдік тәжірибелеріне талдау // «Қазіргі замандағы жоғары мектеп дамуы: Білім беру сапасы және жаһандық контекст » атты жоғары білім беру саласындағы халықаралық симпозиум. Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті —Елбасы қоры, Болон процесі және академиялық ұтқырлық орталығы, Қ.И.Сәтпаев атындағы ҚазҰТУ. 30-31 мамыр, 2013 жыл. Б.94-101.

15. Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандар дайындаудың қазіргі жағдайы. // «Бектаев оқулары 1: Ақпараттандыру – Қоғам дамуының болашағы» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференция. Шымкент, 2014 жыл. Б. 773-780

16. Acmeological approach in professional training of the undergraduates in terms of postgraduate education. // 2nd Cyprus International Conference on Educational Research 13-15 February 2013, Ataturk Teacher Training Academy, Lefkosa (Nicosia), North Cyprus Procedia - Social and Behavioral Sciences 89(2013) 544-548

17. Specific features of masters students professional development. // 5th World Conference on Educational Sciences- WCES 2013. Procedia- Social and Behavioral Sciences 116 (2014) 4764-4769.

18. Acmeological aspects in teaching scientific and pedagogical staff // Middle-East Journal of Scientific Research 14 (11): 1445-1451. 2013

19. Experimental Verification of the Pedagogical Conditions for Individual Socialization in a Multiethnic Environment // World Applied Sciences Journal 23(2):258 – 266. 2013.

20. Acmeologic bases of scientific and pedagogical personnel in the conditions of masters program // Lithuanian University of Educational Sciences, Scientific journal “Pedagogica” - Vol.113, No1. pp.76-89, 2014.